

WILLEM NAGELPRIJS 2009

De Willem Nagelprijs is in 1991 ingevoerd door de Nederlandse Vereniging voor Kriminologie (NVK) voor de beste Nederlandstalige publicatie op het gebied van criminologie. Deze prijs wordt eens in de drie jaar uitgereikt. Ter opfrissing van het geheugen: de laatste twee keer ging de prijs naar respectievelijk Damián Zaitch voor zijn boek “Traquetos” en naar Willem Schinkel met “Aspects of Violence”. De afgelopen maanden hebben ondergetekenden op verzoek van de NVK zich als juryleden gebogen over de vraag aan welke publicatie uit de periode 2006-2008 de prijs kon worden toegekend.

Procedure

Wat de procedure betreft heeft de jury reeds in een vroeg stadium besloten de lijn die door haar voorgangers was uitgezet te volgen. Dat had de volgende consequenties:

- Alleen *proefschriften* die tussen 1 januari 2006 en 31 december 2008 voor het eerst werden *gepubliceerd* kwamen voor de prijs in aanmerking. Buiten de boot vielen derhalve tal van andersoortige criminologische juweeltjes, maar ook proefschriften waarvan in de genoemde periode een herdruk verscheen, die in 2008 in boekvorm gereed waren maar begin 2009 werden verdedigd, of manuscripten die nimmer zijn uitgegeven.
- Hoewel de Willem Nagel-prijs oorspronkelijk was ingesteld voor de beste Nederlandstalige publicatie op het gebied van de criminologie, zijn alle (dus ook Engelstalige) dissertaties, mits afkomstig uit het Nederlandse taalgebied, in de beoordeling betrokken.

Als eerste stap heeft de jury de dissertaties geïnventariseerd die in de periode 2006-2008 gepubliceerd werden in Nederland en Vlaanderen. Hulp ondervonden we daarbij van Peter Sluiter van het Tijdschrift voor Criminologie die ons overzichten toestuurde van alle signalen die in de genoemde periode in het TvC werden opgenomen. Daarnaast hielp een overzichtsartikel van Willem de Haan in *Delikt en Delinkwent* (2008-8, pp. 803-815) ons goed op weg. Uiteindelijk resulteerde onze zoektocht in 73 proefschriften. Een vraag waar elke jury die een prijs moet uitreiken voor de beste criminologische publicatie onvermijdelijk tegen aan loopt betreft de afbakening van het domein van de criminologie. Wat moet nog wel als een criminologisch proefschrift worden beschouwd en wat valt daarbuiten? De jury heeft zich in eerste instantie coulant opgesteld door een aantal publicaties waarover in beginsel discussie mogelijk was tot het domein van de criminologie te rekenen. Het probleem in kwestie loste zich in zekere zin vanzelf op toen de jury besloot om ruimte te bieden aan de hoogleraren criminologie – en een beperkt aantal aanverwante disciplines – in Nederland en Vlaanderen om invloed op de keuze uit te oefenen. Die hoogleraren werden uitgenodigd om over de genoemde periode maximaal drie boeken voor bekroning voor te dragen. Een motivering van de keuze werd niet verplicht gesteld maar een aantal hoogleraren nam de gelegenheid wel te baat om hun keuzen toe te lichten. Aan de hand van de ingestuurde nominaties en een voorkeurslijst van de juryleden zelf werd een *long list* van 16 boeken opgesteld. Sommige titels werden tweemaal en een enkele zelfs driemaal genoemd. De *long list* werd door de jury teruggebracht tot een *short list* waarop zeven publicaties prijkten. Deze zeven boeken zijn door alle juryleden gelezen en beoordeeld. Niet verrassend heeft de jury zich bij de beoordeling laten leiden door dezelfde criteria die bij vorige prijsuitreikingen werden gehanteerd. Het aan het te bekronen boek ten grondslag liggende onderzoek zou origineel en vernieuwend, conceptueel sterk, theoretisch gefundeerd en methodologisch verantwoord moeten zijn. Daarnaast zou het boek toegankelijk geschreven

moeten zijn – “niet elk goed proefschrift”, zo constateerde de vorige jury ook al, “is een goed boek” – en is door de jury gelet op de overtuigingskracht van de argumentatie.

De genomineerden

Op basis van de bovengenoemde criteria zijn van de shortlist uiteindelijk vier boeken overgebleven: twee van de hand van Vlaamse auteurs en twee van de hand van Nederlandse criminologen. Voordat de uiteindelijke prijswinnaar bekend wordt gemaakt, lichten we de keuze van deze vier genomineerde publicaties kort toe.

Gabry Vanderveen promoveerde begin 2006 in Leiden op *Interpreting Fear, Crime, Risk and Unsafety*. Ze is niet de eerste die over dit thema schrijft, maar is als geen ander in staat gebleken om concepten als victimisation, risk(perception) en fear of crime te operationaliseren en te contextualiseren. Vanderveen pelt als het ware laag voor laag af om tot de kern van genoemde begrippen te komen. De literatuurstudie is bijzonder grondig en aan het onderzoek ligt een stevig verankerd theoretisch kader ten grondslag.

Uit het analytische kader is een aantal meetinstrumenten ontwikkeld die door Vanderveen in empirisch onderzoek zijn getest. In het slothoofdstuk geeft ze richtsnoeren voor valide en betrouwbare meting en wordt uiteengezet wanneer welk meetinstrument voor gebruik in aanmerking komt.

Vanderveen heeft een indrukwekkende studie verricht die heeft geleid tot een boek dat voor criminologen – victimologen in het bijzonder – verplichte kost is. Collega's die 'fear-of-crime'-metingen willen verrichten kunnen niet om haar dissertatie heen. Het boek had iets minder volumineus mogen zijn en de inzichten hadden iets toegankelijker kunnen worden opgeschreven, maar staat verder als een huis.

Lieven Pauwels promoveerde in Gent op zijn proefschrift *Buurtinvloeden en jeugd delinquentie, een toets van de sociale desorganisatietheorie*. Zijn studie is genomineerd omdat het boek zowel qua theoretische verdieping als qua veldwerk en analyse voorbeeldig is. Pauwels grondige herconceptualisering van de sociale desorganisatietheorie en de ecologische theorie (Park, Chicago School, Shaw en McKay) gaat vooraf aan zijn identificatie van toetsbare stellingen die deze theorieën aan de tand voelen. Hij besteedt fijnzinnig aandacht aan het ontrafelen van individuele, compositie- en omgevingseffecten. Zijn veldwerk in Antwerpen (zelfrapportage onder scholieren) is degelijk voorbereid en even degelijk uitgevoerd, en wordt aangevuld met een zorgvuldig gekozen reeks complementaire administratieve data. De complexe toetsing van de bij zijn vraagstelling horende hypothesen wordt stapsgewijs aangepakt met behulp van bloksgewijze regressieanalyse en meerniveauanalyse, en is, met de nodige inspanning (want de stof is zeer complex en het boek leest niet als een roman) inzichtelijk gemaakt. Zijn resultaten geven aanleiding het begrip 'buurtinvloed' minder vanzelfsprekend te achten dan eerder is aangenomen, en hij zet zijn resultaten genuanceerd af tegen wat elders (Duitsland, US, UK) aan onderzoek voorhanden is.

Toine Spapens promoveerde in 2006 in Tilburg op zijn proefschrift "Interactie tussen criminaliteit en opsporing. De gevolgen van opsporingsactiviteiten voor de organisatie en afscherming van xtc-productie en -handel in Nederland". Spapens heeft een bijzonder grondige studie gemaakt, op basis van politie- en justitiegegevens van xtc-misdaadorganisaties. Zijn boek is bijzonder omdat de wederzijdse beïnvloeding van opsporingsactiviteiten en het gedrag van misdaadorganisaties erin centraal staat, een onderwerp dat zeker in Nederland niet of nauwelijks systematisch empirisch is bestudeerd. Spapens vangt aan met het opperen van een viertal in het veld gangbare hypothesen hoe die

wisselwerking in zijn werk zou kunnen gaan, die hij vervolgens kritisch tegen het licht houdt. Het toegankelijk maken van de data, die uiteraard niet voor analyse panklaar konden worden aangetroffen, en ze zodanig verwerken dat ze kunnen worden aangewend om die vier hypothesen te toetsen is een huzarenstukje, dat temeer respect afdwingt omdat Spapens erin geslaagd is om dat in goed leesbaar proza te verwoorden. Zijn resultaten verwijzen enkele geopperde hypothesen naar het rijk der fabelen, en de praktische relevantie van zijn studie voor de opsporing is onmiskenbaar.

Op 29 november 2007 verdedigde **Tom Daems** zijn proefschrift “Making sense of penal change”, dat in 2008 in enigszins verkorte vorm werd gepubliceerd in de “Clarendon Studies in Criminology” van Oxford University Press. Zijn studie is een fundamentele en originele bijdrage aan het wetenschappelijke debat over de grondslagen en zingeving van straffen. Daems analyseert het werk van vier prominente vertegenwoordigers binnen deze traditie : David Garland, John Pratt, Hans Boutellier en Loïc Wacquant. In toegankelijk geschreven proza laat hij zien hoe hun gedachtegoed in de loop van hun academische carrière is geëvolueerd en uit welke inspiratiebronnen de vier hebben geput. Daems presenteert van elke besproken auteur een verticale intellectuele levensgeschiedenis. Hij schroomt daarbij niet om het werk van de auteurs kritisch tegen het licht te houden en te wijzen op inconsistenties of gebreken in hun redeneertrant. Zijn analyse en zijn keuze van de auteurs confronteert de lezer met de complexiteit en de emotionaliteit van het opleggen van de bestraffing in onze moderne democratie. In het laatste hoofdstuk over overtuiging in de criminologie haakt Daems aan bij de notie van *responsible speech*, zoals geformuleerd door Zygmunt Bauman. Zijn conclusie is dat criminologen zich moeten mengen in het maatschappelijk debat over criminaliteit en bestraffing maar dat zij zich wel aan bepaalde regels moeten houden die eigen zijn aan de wetenschap. Sommige van de door hem besproken auteurs blijken het daarmee echter niet altijd even nauw te nemen.

De Winnaars

In tegenstelling tot de samenstelling van de long list en short list, die probleemloos verliep en waarbij consensus de boventoon voerde, raakte de jury bij de feitelijke toedeling van de prijs in een hevig debat verwickeld. We zullen de lezer niet belasten met alle argumenten en tegenargumenten die over en weer werden uitgewisseld tijdens jurybijeenkomsten, via emailverkeer en de telefoon. Alles draaide om ‘de kunst van overtuiging’, de capaciteit om anderen met kracht van argumenten over de streep te trekken. Klaarblijkelijk beheerste niemand van ons deze kunst in voldoende mate want de eindbeslissing van de jury was niet unaniem! In de geest van de oerhollandse gewoonte om te ‘polderen’ heeft de jury uiteindelijk besloten om de eerste prijs *ex aequo* toe te kennen aan twee kandidaten, beiden afkomstig uit Vlaanderen. De Willem Nagelprijs 2009 komt toe aan Tom Daems en Liewen Pauwels.

Deze uitslag onderstreept nog maar een keer de verscheidenheid van de hedendaagse criminologie, qua thematiek, betrokken disciplines, theoretische benadering en methodiek. Een en ander laat onverlet dat beide prijswinnaars een voortreffelijk boek hebben afgescheiden. We nemen ons petje af voor de geleverde prestatie en feliciteren hen van harte met het behalen van de prijs.

Juni 2009
Dina Siegel
Henk Elffers
Hans Nelen